

Religijska medaljica pronađena u grobu 253 u Gori kraj Petrinje

---

Stingl, Sebastijan; Belaj, Marijana

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2021, XVII, 185 - 192**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:176873>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

XVII - 2021

UDK 902/904
ISSN: 1848 6363

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Jurjevska ulica 15
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavna i odgovorna urednica/Editor in chief

Katarina Botić

Tehnički urednici/Technical editors

Katarina Botić
Marko Dizdar

Uredništvo/Editorial board

Marko Dizdar, Hrvoje Kalafatić, Ana Konestra, Siniša Krznar, Andreja Kudelić, Bartul Šiljeg, Asja Tonc, Marina Ugarković, Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija), Vesna Bikić, Perica Špehar (Srbija), Miklós Takács (Mađarska)

Izdavački savjet/Editorial committee

Juraj Belaj, Saša Kovačević, Goranka Lipovac Vrkljan, Daria Ložnjak Dizdar, Branka Migotti, Ivana Ožanić Roguljić, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Tatjana Tkalčec, Željko Tomičić, Ante Uglešić, Snježana Vrdoljak

Lektura/Language editor

Katarina Botić i autori / Katarina Botić and authors (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Kristina Deskar, Marko Maras i autori / Kristina Deskar, Marko Maras and authors

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Dizajn/Design

REBER DESIGN
Umjetnička organizacija OAZA

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2021.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Izrađeno uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.
Made with the financial support of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia.

E-izdanja. Publikacija je dostupna u digitalnom obliku i otvorenom pristupu na <https://hrcak.srce.hr/aia>
E-edition. The publication is available in digital and open access form at <https://hrcak.srce.hr/en/aia>

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Prethodna priopćenja

8   **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Rupe u mreži naselja sve manje: Bračevci – Bašćine, novootkriveni neolitički kompleks kružnih utvrđenih naselja i srednjevjekovnog sela

17   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Istraživanja groblja kasnog brončanog doba u Dolini 2020. godine

22   **Andreja Kudelić**

Postupak izrade posuda iz kasnog brončanog doba na nalazištu Kalnik – Igrišće

33   **Antonela Barbir**

Slatkovodni školjkaši u prapovijesnim slojevima na lokalitetu Ilok – dvor knezova Iločkih

40   **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

Rezultati probnih arheoloških iskopavanja u Općini Lovas 2011. i 2017. godine

69   **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prapovijesni grobovi na ravnome iz Nakovane na Pelješcu

82   **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

Grob s položaja Gomile u Zakotorcu na Pelješcu

104   **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Tragovi tekstilne proizvodnje na Gradini Svete Trojice

CONTENTS

Preliminary reports

8   **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Filling the network gaps: Bračevci – Bašćine, new Neolithic circular enclosure and medieval village

17   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Excavations at the Late Bronze Age cemetery of Dolina in 2020

22   **Andreja Kudelić**

The process of making vessels during the Late Bronze Age at the Kalnik – Igrišće site

33   **Antonela Barbir**

Freshwater bivalve from the prehistoric layers at the site of Ilok – Dvor knezova Iločkih

40   **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

The results of the trial archaeological excavations in the Lovas Municipality in 2011 and 2017

69   **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prehistoric graves on flat terrain from Nakovana on Pelješac

82   **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

A grave at the Gomile site in Zakotorac on Pelješac

104   **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Traces of textile production on the Sveta Trojica hillfort

112   **Lujana Paraman**
Marina Ugarković

O „helenističkom“ pogrebnom nalazu s Čiova kod Trogira

112   **Lujana Paraman**
Marina Ugarković

On the “Hellenistic” burial find from Čiovo near Trogir

123   **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rimska ruralna naselja u okolici Donjeg Miholjca

123   **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rural Roman settlements near Donji Miholjac

133   **Ivana Ožanić Roguljić**
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rimsko ruralno naselje Lug kod Bjelovara

133   **Ivana Ožanić Roguljić**
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rural Roman settlement of Lug near Bjelovar

142   **Ana Konestra**
Goranka Lipovac Vrkljan

Privjesak s likom Harpokrata iz rimske keramičarske radionice u Crikvenici (Ad Turres, sjeverna Liburnija)

142   **Ana Konestra**
Goranka Lipovac Vrkljan

The Harpocrates pendant from the Roman pottery workshop in Crikvenica (Ad Turres, northern Liburnia)

152   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

Lokalitet na rtu Zidine u Loparu u kontekstu obalnih rezidencijalno-gospodarskih kompleksa otoka Raba

152   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

The site at the cape Zidine in Lopar in the context of coastal residential and commercial complexes of Rab Island

171   **Tatjana Tkalčec**

Keramičke čaše iz burga Vrbovca u Klenovcu Humskom

171   **Tatjana Tkalčec**

Ceramic cups from the medieval castle of Vrbovec in Klenovec Humski

185   **Sebatijan Stingl**
Marijana Belaj

Religijska medaljica pronađena u grobu 253 u Gori kraj Petrinje

185   **Sebatijan Stingl**
Marijana Belaj

The religious medal found in grave 253 at Gora near Petrinja

Pregledni radovi

193 **Snježana Vrdoljak**

Uljevne kape (Gusszäpfen) i značaj ostave Brodski Varoš (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

Metalni nalazi s nalazišta Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet kao tragovi vojne prisutnosti

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Zaštitna arheološka istraživanja „kuće Škoko“ u Starom Gradu na otoku Hvaru

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

O arheološkim istraživanjima ivanovačke kapele na lokalitetu Pakrac – Stari grad 2020. godine

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

O arheološkim istraživanjima lokaliteta Mukoš kraj Goriša 2020. godine

Stručni radovi

239 **Tea Kokotović**

Rezultati antropološke analize ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Mukoš kraj Goriša iz 2020. godine

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Oživljena povijest i komunikacija arheologije s javnošću

Review papers

193 **Snježana Vrdoljak**

Casting jets (Gusszäpfen) and the importance of the Brodski Varoš hoard (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

The metal finds from the site of Osijek – Barracks, Faculty of Education as traces of military presence

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Rescue excavation of “the Škoko house” in Stari Grad on Hvar island

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

On the archaeological excavations of the chapel of the Knights Hospitaller at the site of Pakrac – Stari Grad in 2020

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

On the archaeological excavation of the site of Mukoš near Goriš in 2020

Professional papers

239 **Tea Kokotović**

Results of the anthropological analysis of the osteological material from 2020 excavations of Mukoš site near Goriš

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Living history and the communication of archaeology with the public

Kratki izvještaji

255 Jere Drpić

Arheološko istraživanje segmenta ceste Moždenec – Sudovec na položaju Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; projekt dunavskog transnacionalnoga programa EU

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Short reports

255 Jere Drpić

Archaeological excavation of a segment of Moždenec – Sudovec road at the site of Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; EU Danube Transnational Programme

Additional scientific activity of the Institute

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Karta nalazišta

Map of sites

1. Ilok – dvor knezova Iločkih	12. Zvjerinjak
2. Općina Lovas	13. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
3. Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet	14. Crikvenica – Ad Turres
4. Bračevci – Baščine	15. Lopar – rt Zidine
5. Donji Miholjac	16. Gradina Sveta Trojica
6. Brodski Varoš	17. Goriš – Mukoš
7. Dolina	18. Čiovo
8. Pakrac – Stari grad	19. Hvar – Stari Grad
9. Petrinja – Gora	20. Pelješac – Nakovana
10. Bjelovar – Lug	21. Pelješac – Zakotorac
11. Kalnik – Igrišće	

Religijska medaljica pronadena u grobu 253 u Gori kraj Petrinje

The religious medal found in grave 253 at Gora near Petrinja

Prethodno priopćenje
Novovjekovna arheologija

Preliminary report
Early modern archaeology

Primljeno/Received: 04. 11. 2021.
Prihvaćeno/Accepted: 01. 12. 2021.

SEBASTIJAN STINGL
Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
sstingl@iarh.hr

MARIJANA BELAJ
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
mbelaj@ffzg.hr

Tijekom arheoloških istraživanja provedenih na lokalitetu Gora – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije pronadeno je i istraženo 426 grobova, od kojih se tek nekolicina može sa sigurnošću datirati u najmlađi, novovjekovni horizont ukopavanja. U nalazima najbogatijem grobu tog horizonta, grobu 253, uz pokojnika su, između ostalog, pronadeni i luksuzni nabožni predmeti, od kojih se ljepotom i kvalitetom izrade ističe medaljica s prikazom Bogorodice s djetetom na polumjesecu koja krasi njeno lice te prikazom sv. Florijana na naličju. Ovaj rad analizira ove, do sada jedinstvene prikaze i pokušava dati odgovor na pitanje o provenijenciji medaljice u Gori.

Ključne riječi: Gora, novi vijek, nabožni predmeti, religijska medaljica, Bogorodica, sv. Florijan

During the archaeological excavations at the site of Gora, in the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, 426 graves were found and explored, only a few of which can be dated with certainty to the youngest, modern-period burial horizon. In grave 253, the grave from this horizon with the most finds, the body was accompanied by luxury devotional objects; a particularly beautiful and well-made object is a medal with the Virgin Mary and Child in a crescent on the obverse and Saint Florian on the reverse. This paper analyses these unique images and tries to answer the question about the origin of the medal from Gora.

Key words: Gora, modern period, devotional objects, religious medal, Virgin Mary, Saint Florian

UVOD

Gora je danas malo selo koje administrativno pripada gradu Petrinji. Poput većeg dijela Banovine i ono je teško stradalo u razornom potresu koji je taj kraj pogodio krajem 2020. godine.¹ Među teško oštećenim građevinama našli su se i župni dvor te novoobnovljena crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije (sl. 1). Zadnjih tridesetak godina crkvi nije bilo naklonjeno. Nakon pretrpljenih teških razaranja u Domovinskom ratu te dugotrajne obnove, ovaj put se njenom nesretnom sudbinom poigrala priroda. Dok čekamo, nadamo se,

brzu obnovu, arheolozima nije preostalo mnogo doli pisati znanstvene članke, poput ovog kraćeg rada, kako bismo znanstvenu, ali i širu javnost, upoznali s povijesnim značenjem ne samo ovog lokaliteta već i područja Banovine općenito.²

Po završetku Domovinskog rata, konzervatori su neočekivano među ruševinama crkve pronašli brojne *in situ* sačuvane ključne dijelove i sklopove arhitektonske plastike ranogotičke crkve. Zbog njihova pronalaska odlučeno je crkvu rekonstruirati pretežno u njenom izvornom

1 Više podataka vezanih uz pojavu, nastanak i posljedice ovog potresa vidi u Ros Kozarić 2021.

2 Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom Razvoj i naslijeđe viteških redova u Hrvatskoj (milOrd) (HRZZ, IP-2019-04-5513).

gotičkom obliku (Miletić, Valjato Fabris 2014: 51). Radove su u više navrata pratila i arheološka istraživanja, prvo pod vodstvom Hrvatskog restauratorskog zavoda (Miletić 1999: 141–144; Azinović Bebek, Pleše 2004), a potom i Instituta za arheologiju (Belaj 2011; Belaj, Sirovica 2012). Uz brojne nalaze arhitektonske plastike te zidanih struktura iz svih građevinskih faza crkve (Miletić 1999: 144–147), otkriveno je i istraženo 426 grobova u više različitih horizonata ukopavanja (Belaj, Sirovica 2012: 58–59; Belaj et al. 2021). Kronološki najmlađi horizont nastao je po oslobođenju Gore i okolice od Osmanlija,³ najvjerojatnije od vremena obnove župe 1705. godine, kada otprilike započinje i obnova crkvene građevine te njena „radikalna“ barokizacija, dovršena 1736. godine (Cvitanović 1971: 151–152). Tek se nekoliko grobova može datirati u taj najmlađi horizont ukopavanja,⁴ a u arheološkim nalazima najbogatijem, grobu 253, pronađena je i religijska medaljica kojoj je posvećen ovaj rad.

Sl. 1 Pogled na pročelje i zvonik svega nekoliko dana nakon potresa (snimio: S. Stingl, 2. siječnja 2021.)

Fig. 1 View of the façade and bell tower a few days after the earthquake (photo by: S. Stingl, 2nd January 2021)

3 Osmanlije su 1592. godine osvojili Goru. Crkva je tada teško oštećena i zapaljena (Miletić 1999: 136), a nakon toga se prvi put u kanonskim vizitacijama spominje tek 1702. godine (Belaj 2011: 127).

4 Razlog njihovoj malobrojnosti je mala arheološki istražena površina. Većinom su istraživani uski rovovi uz temelje crkve, dok unutar sakristije, koja je jedina istražena u potpunosti, nije dokumentiran novovjekovni sloj ukopavanja (Belaj et al. 2021).

MEDALJICA IZ GROBA 253

U grobu 253 bio je pokopan muškarac prilično loše patološke slike, u trenutku smrti star između 40 i 50 godina.⁵ Bio je položen na leđa s glavom na istoku i rukama sklopljenim na prsima (sl. 2). Sa stražnje strane vrata pronađen je vrlo rijedak nalaz, kopčica za ovratnik (eng. *stock buckle*), a uz kosti ruku nalazio se i par dvopetljustih kopčica koje su najvjerojatnije služile zakopčavanju rukava košulje. Uzicu, koja je vremenom propala, držao je u svojim rukama ili je ona bila namotana oko njegova desnog dlana. O tome nam svjedoče nalazi koštanog *memento mori* zrna krunice⁶ te srebrnog perforiranog križa s drvenim umetkom i već spomenute medaljice. Križ i medaljica međusobno su povezani karičicama (sl. 3). Krunice, križevi i medaljice jedni su od najučestalijih nalaza u grobovima novog vijeka. Riječ je o nabožnim predmetima ili devocionalijama, a to su predmeti koji potiču ili proširuju pobožnost pri čemu je Crkva uvijek naglašavala da pomoć ne dolazi od njih samih već od čovjekova vjerovanja (Azinović Bebek 2012: 2). Etnografska istraživanja upućuju na to kako je u vjerovanjima općeraširena uloga devocionalija u zaštiti od bolesti i drugih nedaća. Zato su devocionalije nerijetko i dar bliskim osobama. Takve zaštitničke predmete vjernici u pravilu stalno imaju uza sebe – uz svoje tijelo ili u prostoru u kojem žive. Medaljice s likom određenog sveca koriste se i kao simbol pripadnosti nekoj skupini ili zajednici. Za hodočasnička odredišta medaljice su svakako svojevrsno propagandno sredstvo koje, upućujući na osobitu moć svetaca zastupljenih u tom odredištu i prikazanih na medaljici, doprinosi prepoznatljivosti i popularizaciji odredišta.

Iako su svi predmeti pronađeni u grobu 253 reprezentativni, kvalitetom izrade pozornost plijeni medaljica s neznatno izlizanim prikazima Bogorodice s djetetom na polumjesecu i sv. Florijana.⁷ Ovalnog je oblika s okomitom ušicom kroz koju prolazi karičica, koja se, nedugo nakon restauracije, odlomila. Medaljica je izrađena lijevanjem bakrene legure. Teži 11 g, dugačka je 39,7 mm, široka 27,3 mm, najveća debljina joj je, ne računajući ušicu, 3,2 mm, a promjer karičice je 8,6 mm.

Zbog svoje uloge u kršćanskom svijetu Marija je, osim u slučaju kada je s druge strane Isus, na medaljicama uvijek prikazana na licu (Azinović Bebek 2012: 54). Bogorodica s djetetom krase lice medaljice (sl. 4) iz groba 253, dok je sv. Florijan prikazan na njenom naličju (sl. 5). Izrađena je u rimskoj kovnici što je razvidno iz natpisa ROMA u odsječku na središnjem donjem dijelu naličja medaljice.⁸ Bogorodica je prikazana kako, ogrnuta plaštem, stoji na polumjesecu s djetetom Isusom u naručju, naslonjenim na njenu lijevu ruku. Oboje su okrunjeni, a Isus u svojoj lijevoj ruci drži vladarsku kuglu.

5 Antropološku analizu kosturnih ostataka provela je dr. sc. Željka Bečić iz Antropološkog centra Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kojoj ovim putem zahvaljujemo na ustupljenim podacima.

6 *Memento mori* zrna krunice su oblika ljudske lubanje, a najčešće su izrađena od kosti ili drveta (Knez 2009: 99).

7 Zanimljivo je da je pokojnik iz groba 253 unatoč vrlo lošoj patološkoj slici, koja upućuje na to da je za života naporno i teško radio, pokopan s vrlo luksuznim i vrijednim predmetima, što bi moglo značiti da se vremenom obogatilo te ekonomski uzdigao u odnosu na većinu ostalih novovjekovnih stanovnika Gore. Svi ostali predmeti iz groba 253 i ostalih novovjekovnih grobova i slojeva pronađenih na lokalitetu Gora – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, detaljno će biti analizirani u radu koji je u izradi.

8 Upravo se u rimskoj kovnici, od 16. i 17. stoljeća, za najznačajnija europska hodočasnička mjesta kuju najkvalitetnije medaljice. Pretpostavlja se da su, između ostalih, autori medaljica u rimskoj kovnici bili i članovi poznate medaljerske obitelji Hamerani, a isti kalupi su se najvjerojatnije koristili više desetljeća (Mirnik 1992: 501).

Sl. 2 Kostur pokojnika iz groba 253 (izvor: arhiva Instituta za arheologiju; snimila: A. Ivanković)

Fig. 2 Skeleton of the individual from grave 253 (source: Institute of Archaeology archive; photo by: A. Ivanković)

Sl. 3 Nabožni predmeti pronađeni u grobu 253 (snimio: H. Jambrek)

Fig. 3 Devotional objects found in grave 253 (photo by: H. Jambrek)

Uz profilirani rub medaljice teče natpis SINE LABE CONCEPTA (bez ljage začeta). S druge je pak strane, sv. Florijan odjeven kao rimski vojnik s plaštem, u desnoj ruci drži vjedro iz kojeg izljuje vodu i gasi požar, a u lijevoj štاپ s dugačkom dvorepom zastavom koja vijori. Oko glave mu se nalazi svetokrug, a uz profilirani rub medaljice teče natpis S-FLORIANI MAR[TYR] (Sv. Florijan, mučenik). Nažalost, u svoj dostupnoj literaturi nije pronađena niti jedna slična medaljica.

Prikaz Marije s djetetom Isusom vrlo je zanimljiv i zasada, barem što se tiče prikaza na medaljicama, jedinstven. Podsjeća na ikonografski prikaz Bogorodice Bezgrešne, odnosno Marijina Bezgrešnog začeca, čemu u prilog ide i već spomenuti natpis. Najčešće se prikazuje okrunjena vijencem od zvijezda kako oborenog pogleda stoji na ili u polumjesecu, što se ikonografski naslanja na opis žene iz Apokalipse (usp. Otkrivenje 12:1). Motiv polumjeseca na kojemu stoji Bezgrešna se nakon

bitke kod Lepanta 1571. godine simbolički proširuje na pobjedu kršćanstva nad islamom. Nerijetko je okružena i drugim simbolima Bezgrešnog zečeca kao što su sunce, mjesec, zvijezde, maslina, ljiljan u trnju i sl. Vrlo rijetko se prikazuje i s djetetom Isusom u naručju (Badurina 2006: 164; Perkić 2020: 134). S druge je pak strane moguće da se radi o prikazu kipa iz nekog hodočasničkog mjesta⁹ koje, s obzirom na to da na medaljici nije navedeno njegovo ime, zasada možemo samo pretpostaviti. Imajući u vidu izvorišta kulta sv. Florijana prikazanoga na naličju medaljice, može se čvršće pretpostaviti kako je to hodočasničko odredište s područja njemačkih zemalja. Međutim, vrijedno je i navesti kako je hodočasnička Marija koja je najbližnja Mariji prikazanoj na gorskom primjerku ona na medaljici iz Svete Hore (Omelka et al. 2013: 385, Obr. 4a). Uzevši sve ranije navedeno u obzir, zanimljivo je istaknuti i nalaz hodočasničke medaljice pronađene ispod episkopalnog kompleksa građevina u Dubrovniku (Mirić 2020: 53, kat. br. 689). Naime, ona s jedne strane ima rijedak prikaz Bezgrešnog zečeca na kojem Marija u naručju drži dijete Isusa, dok je na drugoj strani prikaz Marije žalosne (*Pietà*) iza koje je križ. Takav prikaz *Pietà* s križem u pozadini najčešće se pripisuje austrijskom hodočasničkom odredištu Maria Taferl (ili manjim hodočasničkim mjestima u blizini) u kojem je podignut kameni križ kao uspomena na sve koji su poginuli ili umrli za vrijeme hodočašća (Azinović Bebek 2012: 123).

Zanimljiv je i natpis kojeg u tom obliku na medaljicama ne susrećemo često. U Hrvatskoj su, sa sličnim natpisom, pronađene još samo dvije medaljice, jedna na riječkom groblju Pul Vele Crikve, a druga u klosturu samostana Male braće u Dubrovniku. Riječka medaljica je osmerokutnog oblika s prikazom sv. Euharistije na licu te prikazom Bezgrešnog zečeca na naličju. Uz rub naličja teče natpis B. IRGO. SINE. LABE. CONCEPT. (*Beata Virgo sine labe concepta*), a sama medaljica se datira u 17./18. stoljeće (Azinović Bebek, Janeš 2017). Medaljica pronađena u Dubrovniku također je datirana u 17./18. stoljeće, ovalnog je oblika, Bezgrešna je prikazana na licu, dok naličje krase rijedak prikaz arkandela Rafaela. Natpis na licu glasi B. VIRG. SINE LABE CONCEPT., a zanimljivo je da je i na ovoj medaljici, baš kao i na gorskoj, u odsječku na dnu naličja oznaka rimske kovnice (Perkić 2020: 39, kat. 9). Slične natpise uz prikaz Bezgrešnog zečeca imaju i dvije vrlo dobro sačuvane medaljice, oblika sličnog violini (njem. *geigenförmig*), iz 18. stoljeća. Na naličju im je sv. Ivan Nepomuk, a pretpostavlja se da su proizvod čeških ili njemačkih kovnica (Gorny & Mosch 2014: 22–23, kat. 3041, 3048). Medaljice s dužim verzijama ovog natpisa dio su inventara Narodnoga muzeja Slovenije u Ljubljani i Dommuseuma u Salzburgu, ali su sve novijeg datuma, iz 19. ili 20. stoljeća (Knez 2001: 137, kat. 206; 171, kat. 276; 175, kat. 285; 177, kat. 288, 220–221, kat. 379–380; 224, kat. 387; Mayrhofer et al. 2010: 190, kat. 6.779). Osim latinskog termina *labes* na medaljicama se u sličnoj formulaciji koriste i termini *peccatum* (hrv. grijeh) i *macula* (hrv. mrlja). Takve medaljice su također vrlo rijetke, a niti na njima nema prikaza Marije sličnog onoj

na medaljici iz groba 253. U Hrvatskoj su dokumentirane medaljice s terminom *peccatum* u zavižu, sve su ovalnog oblika, a pronađene su u Brkaču kod Motovuna (MARIA CONCEPTA SENZA PECCATO;¹⁰ Krnjak 2006: 132, kat. 8), u klosturu samostana Male braće u Dubrovniku (B. VIRG. S. PECC. ORIG. CO.; Perkić 2020: 40, kat. 12), u Kruševu kraj Obrovca (B. VIRG. SINE. PECC. OR. CON; Vrkić 2014: 260, kat. 11), u Remetama (VIRGO SINE PECCATO ORIGINALE CONCEPTA; Azinović Bebek 2012: T 27: 371),¹¹ i u Vodnjaju (VIRG. SINE PECCATO OR. CONCEPT; Bradara, Krnjak 2016: 398–399, kat. 159; Krnjak 2008: 146, kat. 12a), a autori ih datiraju u 17. ili 18. stoljeće.¹² Zasada je u dostupnoj literaturi pronađena samo jedna medaljica s prikazom Marije i s terminom *macula* u zavižu ove formulacije (SINE MACVLA CONCEPTA). Riječ je o vrlo kvalitetnom radu, najvjerojatnije neke njemačke kovnice, a datira se u 17. stoljeće. Na naličju je prikaz sv. Sebastijana (Gorny & Mosch 2014: 76, kat. 3328).

U Hrvatskoj još nije objavljena niti jedna medaljica s prikazom sv. Florijana,¹³ a one nisu česte niti u

Sl. 4 Lice medaljice iz groba 253 (snimio: M. Nemeth)

Fig. 4 Obverse of the medal from grave 253 (photo by: M. Nemeth)

⁹ Hodočasničke Marije novovjekovne Europe na medaljicama se prikazuju vrlo različito. Brojna hodočasnička mjesta imaju prikazanu Mariju u zvonolikom plaštu, poput Mariazella ili Loreta (Azinović Bebek 2007: 392). S druge pak strane, ako se u hodočasničkom odredištu štivala slika, najčešće je ona prikazana na medaljicama, kao što su primjeri Marije Pomoćnice iz Passaua ili Majke Božje iz Svete Gore pri Novoj Gorici (Chudzińska 1998: 68–69; Stingl 2017: 38). Neki kipovi Marije povremeno su bili ogrnuti plaštom te su kao takvi prikazivani, a dobar primjer je medaljica iz Marije Bistrice pronađena u Brkaču kraj Motovuna (Krnjak 2006: 134, kat. 14).

¹⁰ Iako je riječ o natpisu na talijanskom jeziku, formulacija zavija je identična latinskoj.

¹¹ Slične primjerku iz Remeta su medaljice koje se čuvaju u Franjevačkom muzeju u Rimu, a proizvod su poznate medaljerske obitelji Hamerani (Mayrhofer 2010: 39, sl. 27: 313; 28: 500; 41, sl. 29: 522).

¹² Sudeći prema izgledu, medaljica pronađena u Brkaču najvjerojatnije je iz 19. stoljeća, ali je vjerojatno nešto starija od dvije gotovo iste medaljice pronađene oko crkve Velike Gospe u selu Martinoviću u Župi dubrovačkoj. Proizvedene su najvjerojatnije sredinom 19. stoljeća, a zanimljive su nam jer im je natpis, osim što je slične formulacije ranije navedenim primjercima, gotovo identičan, ali na dva različita jezika, na francuskom [O MARIA CONCUE SANS PECHE (PRIEZ POUR NOUS) QUI AVONS RECO.(URS A VOUS)] te na ikavskom nariječju hrvatskog jezika [(O MARIJO ZA)ČETA BRES ISTOČNOGA GRIHA M.(OLI ZA NAS) KOI SE K TEBI UTICIMO.] (Perkić 2020: 105, kat. 142–143; 134–135).

¹³ Sv. Florijan mučenik je iz razdoblja Dioklecijanovih progona. Iako je u likovnim prikazima najčešće prikazivan kao vojnik, zapravo je bio visoki dužnosnik careva namjesnika u rimskoj provinciji Obalni Norik. Čuvši za uhićenje četrdesetak kršćana u mjestu njegove službe, do kojega je došlo u vrijeme njegove odsutnosti, po povratku se dobrovoljno predao priznavši da je i on kršćanin. Nakon mučenja bačen je u rijeku Enns s kamenom zavezanim oko vrata. Pošto je njegovo tijelo izvadeno iz rijeke pripisivana mu je moć nad vodom te su mu se vjernici počeli moliti za kišu i dobre prinose, a vremenom je postao i zaštitnik od suše i požara (Hieng 1997: 7–11).

stranoj literaturi.¹⁴ Dvije ovalne medaljice se čuvaju u Dommuseumu u Salzburgu (Mayrhofer et al. 2010: 175, kat. 6.643, 6.644). Jedna je izrađena od mjedi u prvoj polovici 20. stoljeća, a druga od srebra u 18. stoljeću. Ova potonja luksuzan je rad neke njemačke kovnice, a ima prikaz donekle sličan onom na gorskoj medaljici. Na naličju se nalazi zaziv sv. Florijanu na njemačkom jeziku (S. FLORIANI BITT FÜR UNS). Sv. Florijan se nalazio i na naličju dvije vrlo slične medaljice kovane od bakrene legure, a pronađene na novovjekovnom groblju u selu Maniowyu na Podhalu u Poljskoj. Medaljice su objavljene kao sedmerokutne iako su zapravo osmerokutne s izduženim gornjim dijelom (ušicom), koji je probušen kako bi kroz njega prošla karičica.¹⁵ Riječ je o hodočasničkim medaljicama s prikazom Marije s djetetom Isusom iz Passaua na licu. Za razliku od gorskog primjerka, na medaljicama iz Maniowya sv. Florijan zastavu drži u svojoj desnoj, dok je vjedro iz kojeg izliva vodu na goreću kuću, u njegovoj lijevoj ruci. Jasno se vide crte svečeva lica i njegova brada, a oko glave mu se nalazi svetokrug. Uz desni rub medaljica teče natpis S. FLORIAN, a obje su datirane u 17. stoljeće (Chudzińska 1998: 68–69, kat. 6, 74–75, kat. 13; T. XXIII).

S obzirom na malobrojnost objava s prikazom sv. Florijana i, posljedično, malobrojnost komparativnih podataka, drugovrsni podaci mogu pomoći u rasvjetljavanju uporabe i značenja gorske medaljice. Etnografski podaci o pobožnostima i štovanju svetaca, premda se odnose na novije vrijeme, često upućuju na oblike vjerskih praksi koje su na određenom prostoru prisutne kroz dulji vremenski protek. Time takvi podaci mogu pomoći u pokušaju razumijevanja starijih kulturnih pojava.

Sl. 5 Naličje medaljice iz groba 253 (snimio: M. Nemeth)

Fig. 5 Reverse of the medal from grave 253 (photo by: M. Nemeth)

14 Zanimljivo je da je sv. Florijan svetac koji se vrlo rijetko prikazuje na medaljicama, što odudara od njegovih čestih prikaza u, primjerice, slikarstvu: na hodočasničkim slikama ili na freskama. U Narodnom muzeju Slovenije čuva se jako puno prikaza sv. Florijana, ali niti jedan se ne nalazi na medaljicama (a zbirka medaljica je povećana). Na informacijama zahvaljujemo Darku Knezu, voditelju Oddeleka za zgodovino in uporabno umetnost Narodnega muzeja Slovenije u Ljubljani.

15 U Hrvatskoj su dobro poznate medaljice takvog oblika s prikazom sv. Benedikta (Azinović Bebek 2012: T 14: 188–190; 15: 197, 202–203, 206; Stingl 2017: 66, T 3: 21).

Brojni su mehanizmi širenja kultova svetaca, a sv. Florijan se u pobožnostima na hrvatskim prostorima pojavio i širio s austrijskom vladavinom (Belaj 2006: 17). U pobožnostima ponajviše mu se pripisuju uloge zaštite od vatre i požara, ali i od velikih voda, oluja i suše (Gorys 2003: 131; Schaubert, Schindler 1995: 204–205). Za svojega zaštitnika uzimaju ga vatrogasci, kovači, lončari, pečari i drugi čiji je rad povezan s vatrom. Prema etnografskim podacima (Belaj 2006: 69, 125–128, 158–159), a koji se odnose na razdoblje od kraja 19. stoljeća do druge polovice 20. stoljeća, širom kontinentalne Hrvatske, uključujući i Banovinu, sv. Florijan se u pobožnosti daleko najučestalije dodjeljuje uloga zaštitnika od požara, a u nekim mjestima sisačke Posavine štuje se i kao zaštitnik od opekotina. Na širem sisačkom području kao svojega zaštitnika uzimaju ga vatrogasci i kovači. O snazi kulta sv. Florijana govori podatak o osobitom obilježavanju spomendana ovoga sveca procesijom u kojoj sudjeluju oni koji rade s vatrom, prije svega kovači i vatrogasci. Procesija se odvijala gradom Siskom i završavala je u sisačkoj crkvi Sv. Križa (Nožinić¹⁶ prema Belaj 2006: 158). Suvremeno obilježavanje spomendana sv. Florijana upućuje na dugi kontinuitet štovanja ovoga sveca i potrebe njegove zaštite od nekontrolirane vatre i požara.

Grob 253 iz Gore najvjerojatnije treba datirati u sredinu ili u drugu polovicu 18. stoljeća. Toj tezi u prilog ide i datacija pronađene kopče za ovratnik, koja se, prema Rossu Whiteheadu (1996: 112), datira u rasponu od svega osamdesetak godina, od 1720-ih do 1790-ih. Uzorak kosti pokojnika iz groba 253 poslan je i na datiranje radioaktivnim ugljikom.¹⁷ Nažalost uzorak je najvjerojatnije bio kontaminiran jer su rezultati vremenski neuobičajeno široki. Grob je datiran u vremenski raspon od gotovo 300 godina, od 1670. do 1950. godine. Sve datume iz 19. i 20. stoljeća lako možemo odbaciti kao neutemeljene jer su ukapanja na groblju unutar župne crkve u Gori prestala krajem 18. stoljeća, a novo župno groblje nalazilo se iza Novog Sela (Cvitanović 1971: 154). Prema kalibriranom dva sigma datumu najveća vjerojatnost, od 32,5 %, dana je za već odbačene datume u 19. stoljeću, a potom je s nešto više od 19 % vjerojatnosti slijede, također odbačeni, datumi iz prve polovice 20. stoljeća te datumi u rasponu od 1718. do 1767. godine. Ovi potonji možda bi mogli biti ispravni. Sama medaljica vjerojatno se može datirati i nešto ranije jer je, pretpostavljamo, kao posljedica nešto dužeg nošenja otpao Kristov korpus s križa koji je karičicom povezan njome.

ZAKLJUČAK

Medaljicu s prikazom Bogorodice s djetetom Isusom na licu i sv. Florijanom na naličju svakako bi trebalo svrstati uz bok najkvalitetnijim i najljepšim proizvodima rimske kovnice. O njoj kvaliteti i vrijednosti svjedoči i srebrni perforirani križ s drvenim umetkom, koji s njome čini nerazdvojnu cjelinu. Prikaz sv. Florijana vrlo je rijedak na medaljicama, a brojni detalji, od kojih su neki nažalost blago izlizani, zasigurno su iziskivali veliku vještinu majstora medaljera. Okrunjena Bogorodica s djetetom na polumjesecu te rijedak natpis koji teče uz rub medaljice, zasada nam ne otkrivaju mnogo. Nedostatak direktnih analogija nam ne dopušta ustvrditi

16 Uputnice Etnološkog atlasa, Arhiv Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

17 AMS analiza radioaktivnog ugljika provedena je u laboratoriju Isotoptech Zrt. u Debrecenu u Mađarskoj.

točnu provenijenciju medaljice. Sv. Florijan, prikazan na naličju medaljice, upućuje na njezino podrijetlo iz njemačkih zemalja otkuda se kult ovoga sveca u vrijeme austrijske vladavine širio u naše krajeve. Je li pokojnik iz groba 253 osobno bio na nekom hodočašću otkuda je donio medaljicu ili mu je medaljicu i križ poklonila neka bliska osoba, ne možemo znati. Također ne možemo odbaciti mogućnost da je medaljica kupljena lokalno od putujućeg trgovca, ali ni moguću nabavku medaljice u samom mjestu proizvodnje, Rimu.¹⁸ Kada je riječ o razumijevanju vjerskoga života, uz spomenut eventualan hodočasnički aspekt, svakako valja uzeti u obzir i ulogu sv. Florijana u životima onih čija je djelatnost povezana s vatrom. Dugotrajnost i popularnost kulta sv. Florijana na ovome području upućuje na to da se pokopani muškarac

mogao baviti takvom vrstom djelatnosti ili obrta, možda i kao član nekog tadašnjeg obrtničkog ceha ili udruženja koje je ovaj nabožni (zaštitnički) predmet imalo kao svoju oznaku.

Gorska medaljica jedinstven je nalaz, koji se ističe svojom vrhunskom izradom. Osim vrlo lijepo izvedenim prikazima Majke Božje s djetetom Isusom i sv. Florijana, pozornost privlači i jednostavnim, ali i vrlo rijetkim natpisom koji teče uz rub lica medaljice. Riječ je o iznimno zanimljivom nalazu koji, osim što obogaćuje korpus nabožnih predmeta pronađenih u Hrvatskoj, na temelju komparativnih i etnografskih podataka, neupitno zacrtava smjernice u promišljanju novovjekovnog vjerskog i kulturnog života ne samo na području Banovine i okolice, već i šireg prostora današnje središnje Hrvatske.

18 S obzirom na visoku kvalitetu izrade te povezanost sa skupocjenim srebrnim križem u cjelinu, sumnjamo da je medaljica proizvod krivotvoritelja.

INTERNETSKI IZVOR / INTERNET SOURCE

Gorny & Mosch (1970-). 2014, Auktion Katalog 226, Gorny & Mosch Giessener Münzhandlung GmbH, München.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Azinović Bebek, A. 2007, Hodočasnici iz Čazme u 17. i 18. stoljeću, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. XL, 391–405.
- Azinović Bebek, A. 2012, *Novovjekovni nabožni predmeti nađeni prigodom arheoloških istraživanja na lokalitetima sjeverozapadne Hrvatske*, PhD Thesis, University of Zagreb, Zagreb.
- Azinović Bebek, A., Janeš, A. 2017, Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno groblje uz crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci / The Late Medieval and Post Medieval Cemetery at the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Rijeka, in: *Pul Vele Crikve. Arheološka istraživanja riječkog kasnosrednjovjekovnog i ranonovovjekovnog groblja / Pul Vele Crikve. Archaeological Investigations of Rijeka's Late Medieval and Early Post Medieval Cemetery*, unpublished.
- Azinović Bebek, A., Pleše, T. 2004, Gora, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. XXXVI(1), 146–155.
- Badurina, A. (ed.) 2006, *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Belaj, J. 2011, Prikaz arheoloških istraživanja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori tijekom 2008. i 2009. godine, in: *Antiquam fidem. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Antiquam fidem. Sisak, 3.-5. prosinca 2010.*, Tepert D., Jurić S. (eds.), Glas Koncila, Zagreb, 121–147.
- Belaj, J., Sirovica, F. 2012, Arheološka istraživanja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori od 2008. do 2011. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. VIII, 58–62.
- Belaj, J., Sirovica, F., Bedić, Ž. 2021, Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori kraj Petrinje i faze ukopavanja grobova na prostoru sakristije / Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Gora near Petrinja and the phases of the burials in the area of sacristy, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 38(2), 89–114. <https://doi.org/doi.org/10.33254/piaz.38.2.3>
- Belaj, M. 2006, *Sveci zaštitnici u hrvatskoj pučkoj pobožnosti*, PhD Thesis, University of Zagreb, Zagreb.
- Bradara, T., Krnjak, O. 2016, *Temporis signa: arheološka svjedočanstva istarskog novovjekovlja / Testimonianze archeologiche dell'età moderna in Istria / Archaeological evidence of the Istrian modern era*, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Chudzińska, B. 1998, *Dewocjonalia z nowożytnego cmentarzyska we wsi Maniowy na Podhalu*, Oficyna Cracovia, Krakow.
- Cvitanović, Đ. 1971, Gorska župa i župna crkva Blažene Djevice Marije, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti*, Vol. 14–15(1), 151–161.
- Gorys, E. 2003, *Leksikon svetaca*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Hieng, P. 1997, *Sv. Florjan*, Harlekin, Kamnik.
- Knez, D. 2001, *Svetinjice iz zbirke Narodnega muzeja Slovenije*, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana.
- Knez, D. 2009, Rožni venec / The Rosary, in: *Predmet kot reprezentanca. Okus, ugled, moč / Object as manifestations of taste, prestige and power*, Lozar-Štamcar M. (ed.), Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, 89–122.
- Krnjak, O. 2006, Svetačke medaljice iz Brkača kod Motovuna, *Histria archaeologic*, Vol. 35(35) (2004), 111–143.
- Krnjak, O. 2008, Svetačke medaljice iz Arheološkog muzeja Istre u Puli, in: *INCC 2007. Zbornik radova 5. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Opatija, 17.- 19. rujna 2007.*, Dobrinić J. (ed.), Dobrinić & Dobrinić, Hrvatsko numizmatičko društvo, Opatija, Zagreb, 139–153.
- Mayrhofer, C. 2010, Religiöse Medaillen, in: *Glaube & Aberglaube. Amulette, Medaillen & Andachtsbildchen*, Keller P. (ed.), Dommuseum zu Salzburg, Salzburg, 34–43.
- Mayrhofer, C., Neuhardt, J., Pinezits, H. 2010, Medaillen & Anhänger, in: *Glaube & Aberglaube. Amulette, Medaillen & Andachtsbildchen*, Keller P. (ed.), Dommuseum zu Salzburg, Salzburg, 116–249.
- Miletić, D. 1999, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, Vol. 22–23 (1996–1997), 127–151.
- Miletić, D., Valjato Fabris, M. 2014, Rekonstrukcija templarskog sloja župne crkve Uznesenja B. D. Marije u Gori, *Portal: godišnjak Hrvatskoga restauratorskog zavoda*, Vol. 5, 49–70. <https://doi.org/10.17018/portal.2014.4>
- Mirnik, I. 1992, Trsatske medaljice, *Dometi*, Vol. 11–12, 500–506.
- Mirnik, I. 2020, *Numizmatički nalazi ispod dubrovačkog episkopalnog kompleksa građevina / Numismatic finds underneath the Dubrovnik Episcopal Centre*, Društvo prijatelja dubrovačke starine, Dubrovnik.
- Omelka, M., Řebounová, O., Čechura, M. 2013, Několik poznámek k novověkému pohřebnímu ritu na příkladu hrobových nálezů poutních medailonů z kostela sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci, *Archaeologia Historica*, Vol. 38(2), 379–395.
- Perkić, D. 2020, *Svetačke medaljice, križevi i krunice iz fundusa Arheološkog muzeja u Dubrovniku*, Dubrovački muzeji, Dubrovnik.
- Ros Kozarić, M. 2021, Potresi na Banovini, *Geografski horizont*, Vol. 66(2) (2020), 7–20.
- Schauber, V., Schindler, M. 1995, *Svetniki in godovni zavetniki*, Založba mladinska knjiga, Ljubljana.
- Stingl, S. 2017, *Novovjekovni nabožni predmeti iz grobova oko crkve sv. Nikole biskupa u Žumberku*, Maters' Thesis, University of Zagreb, Zagreb.
- Vrkić, Š. 2014, Svetačke medaljice iz stare crkve Sv. Jurja u Kruševu kod Obrovca / Saint medals from the old church of St. George in Kruševu near Obrovac, *Diadora*, Vol. 28(28), 239–268.
- Whitehead, R. 1996, *Buckles (1250-1800)*, Greenlight Publishing, Essex.

SUMMARY

The Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Gora near Petrinja is a valuable sacral and cultural/historical structure. However, the last thirty years have not been kind to it. The church was badly damaged in the Croatian War of Independence; then, after a long reconstruction, it was damaged again by a major earthquake in the late 2020. The reconstruction after the war included rescue archaeological excavations, which found and explored 426 graves. A minority can be dated to the period after Gora was liberated from the Ottomans and the parish was re-established in 1705. The grave from this horizon with the most finds is grave 253, which is the burial of a male individual in a very bad pathological state, aged between 40 and 50 years. The body had a stock buckle on the back of the neck; along the bones of the arms there was a pair of small two-part double-looped clasps with a hook and eye that probably buttoned the shirt sleeves; the hands, which were folded on the chest, probably held a string with a memento mori rosary bead made of bone and a silver perforated cross pendant with a wood insert and a cast copper alloy medal.

Among the objects, the medal is of the highest craftsmanship. It was produced by a Roman mint, as shown by the inscription ROMA in a section on the lower part of the reverse. The obverse has a very interesting and, as far as medal motifs go, unique image of the Virgin Mary in a crescent with Child Jesus in her arms. They are both crowned. Running along the profiled edge of the medal, there is a very rare inscription: SINE LABE CONCEPTA. Similar but longer inscriptions on medals have been found in only two other locations in Croatia. Images of the Virgin Mary with the term peccato in a similar votive formula are much more frequent; on the other hand, no medals with the term macula have been found in Croatia. The reverse of the medal from grave 253 at Gora is decorated with the image of St. Florian. He is dressed as a cloaked Roman soldier, putting out a fire with water from the bucket in his right hand and holding a cane with a long swallowtail flag in his left hand. Running along the edge of the medal there is an inscription corroborating the image: S-FLORIANI MAR[TYR]. St. Florian is very rarely depicted on medals, but he often appears in the paintings of the modern period, for example. Only two medals depicting St. Florian have been found in an archaeological context: in the modern-period cemetery of the village of Manioway in the Polish region of Podhale.

We can only speculate about the origin of the Gora medal. The depiction of Mary with infant Jesus is iconographically very similar to the

depiction of the Immaculate Madonna or the Immaculate Conception. It could also represent a statue from a pilgrimage site. The image of St. Florian on the reverse of the medal indicates that it might have originated in a pilgrimage centre in the German lands, which spread his cult under Austrian rule. But the most similar depiction of a pilgrimage-style Virgin with Child on a medal comes from Sveta Hora. Finally, we should not rule out the possibility that the medal was bought where it was made – in the city of Rome, which used to produce medals for all the major pilgrimage sites of modern Europe.

To elucidate the use and meaning of the Gora medal, we can make use of the ethnographic data on religious devotion and the worship of saints. While such data comes from more recent times, it often points to forms of religious practices that existed in the region over a longer period. The ethnographic data from this area confirms that there was a widespread cult of St. Florian associated with flame, fires, and burns. In the wider area of Sisak, he was often taken as a patron saint by those whose work was related with fire. It is possible that the owner of the medal worked in a profession or craft of this kind, maybe as a member of a craft guild or association that had this religious (protective) item as its symbol.

In order to determine more precisely the date of burial and the age of the finds, a sample of bone from grave 253 was sent for radiocarbon dating. It was most probably contaminated, since the obtained results have an unusually wide time range. The stock buckle from the grave has been dated to an 80-year period, from the 1720s to the 1790s. We assume that the burial of the individual from grave 253 can be dated to the middle or second half of the 18th century, while the medal itself is probably somewhat older, as evidenced by the missing corpus of the cross pendant that is inseparable from the medal; it is assumed that it fell off because of wear and tear.

The Gora medal is a unique find, standing out for its superior craftsmanship. Aside from the beautifully realized images of the Virgin Mary with infant Jesus and St. Florian, the medal attracts attention with its simple but very rare inscription running along the edge of the obverse. It is an exceptionally interesting find, not only because it enriches the trove of devotional objects found in Croatia, but also because its comparative and ethnographic data makes inroads for thinking about the religious and cultural life in the modern period, both in the area of Banovina and in the wider region of today's central Croatia.